אגרות הראי"ה - כרך ב' - אגרת תיד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו שבט תרע"ב - יפו

נמען: הגאון ר' אברהם רבונסקי, אב בית דין דוברובנה

בעניין אגודת המקובלים 'שער השמים' בירושלים: אין בכך חידוש. חבורת 'בית אל' של הספרדים לומדת קבלה ומתפללת בכוונות הרש"ש יותר ממאה שנה, והרמ"ע מפאנו לימד את 'הפרדס' בישיבה. לפי בעל 'שערי אורה', 'מעשה בראשית ומעשה מרכבה' שנאסרו הם השימוש המעשי בשמות, ולא העיון. גם הבעל שם טוב ובעל התניא לימדו קבלה לתלמידים רבים. מעמדם של ה'נסתרות' משתנה עם התפשטות הרעיונות. ראוי לתמוך בלומדים אלה, כמו בכל לומדי התורה.

עיקרי הדברים

- לימוד קבלה בחבורה - לא חידוש.
- 'מעשה בראשית' - השימוש המעשי.
- הבעל שם טוב ובעל התניא.
- השתנות ה'נסתר' עם הזמן.
- תמיכה בלומדי הקבלה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו שבט תרע"ב[4].

שלו'[5] רב לכבוד ידי"נ[6] הרב הגאון המובהק סוע"ה[7] אוצר תוי"ר[8] טהורה מוהר"ר[9] אברהם ראבונסקי שליט"א[10], הגאבד"ק[11] דובראוונא יצ"ו[12].

אחדשה"ט[13] באה"ר[14],

מכתב קודש דמר הדר"ג[15] הגיעני בעתו, ואחרתי עד כה מפני הטרדא מהשיב מפני הכבוד, ואת הדר"ג הסליחה.

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5 שלו' - שלום
6 ידי"נ - ידיד נפשי
7 סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8 תוי"ר - תורה ויראה
9 מוהר"ר - מורנו הרב רבי
10 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11 הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
12 יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
13 אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
14 באה"ר - באהבה רבה
15 הדר"ג - הדרת גאונו

ע"ד[16] אגודת "שער השמים" בעה"ק[17] ירושת"ו[18], הנה בעצם אין זה דבר חדש, כי זה יותר ממאה שנה קיימת חבורה כזאת מחכמי הספרדים, בשם "בית-אל", שנוהגין ללמוד חכמת הקבלה, ביחוד כתבי האריז"ל[19] בכינופיא, ולהתפלל ע"פ[20] סדרי-הכונות שסדר המקובל מוהרר"ש[21] שרעבי ז"ל[22]. גם כבר הי'[23] לעולמים שהתירו פרושים ללמוד חכמת-הקבלה ברבים, והרמ"ע[24] מפאנו ז"ל מעיד על עצמו בספריו, שלמד בישיבה את ספר ה"פרדס" להרמ"ק[25] ז"ל לפני הפרק שהגיעו לידו כתבי האריז"ל, ונראה שאח"כ[26] קבע לימוד בהם. ועיקר הדבר נראה שסמכו ע"ד בעל "שערי אורה" שמבאר "מעשה-בראשית ומעשה-מרכבה" דוקא על שימושי השמות למעשה, שהיו נוהגים בימים הקדמונים לעסוק בהם העולים בעליית הכניסה לפרדס, והיו משתמשים בגילוי מלאכים ונשמות בדרך חזיון הקרוב לנבואה, וע"ז[27] באו, לדעתם, כל האזהרות הנוראות.

אבל עצם דברי החכמה הם כמו לימוד דברי האגדה ומוסר בבינה יותר עמוקה מהדרך הפשוט לכל, ואין זה בכלל מע"ב ומע"מ[28] כלל לענין האיסור. ודיוקו של בעל "שערי אורה" הוא נכון: מדנקיט תמיד בלשון "מעשה", "מע"ב ומע"מ" ש"מ דבדרך השימוש המעשי מיירי, וכה"ג[29] דעסקי בספר יצירה וברו גברא או עג"ת[30]. ומ"מ[31] גם מוסר-השכל ואורח-לימוד כזה, בפרט כונת התפלה על פיהם, צריך הוא ג"כ[32] הכנה ראויה עכ"פ[33] במדות טובות ויראת-שמים טהורה וקבועה.

אבל לא נפלאת ולא רחוקה, ללמוד ביחד ע"פ הכתוב בספרים הנאמנים, בצירוף הידיעות הקדומות שקלטו כבר המתעסקים בזה איזו שנים בחשק אהבת קדושה ויראת ד. ותמיהני מש"כ[34] כתר"ה[35], שהבעש"ט[36] לא גילה עניני הקבלה להמון העם, - והדבר מפורסם שהוא ז"ל הי' אומר, שלימוד הקבלה ע"פ הספרים אין זה בכלל נסתר כלל, ואם אולי לא הי' חפץ

---

16 ע"ד - על דבר

17 בעה"ק - בעיר הקודש

18 ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן

19 האריז"ל - האר"י זכרונו לברכה

20 ע"פ - על פי

21 מוהרר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

22 ז"ל - זכרונו לברכה

23 הי' - היה

24 והרמ"ע - והרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ע (למשל: משה + עזריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

25 להרמ"ק - לרבי משה קורדובירו

26 שאח"כ - שאחר כך

27 וע"ז - ועל זה

28 ומע"מ - ומעשה מרכבה

29 וכה"ג - וכהאי גוונא

30 עג"ת - עגלא תילתא

31 ומ"מ - ומכל מקום

32 ג"כ - גם כן

33 עכ"פ - על כל פנים

34 משה"כ - מה שכתב

35 כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו

36 שהבעש"ט - שהבעל שם טוב

לדבר בזה בפני ההמון הפשוט, אבל לפני קיבוץ של ת"ח[37] הלא גילה הרבה מאד ומפורסם הדבר שהיו לו עשיריות תלמידים שלמדו אצלו, ובודאי לא הי' מעכב מללמדם דרכי-הקבלה לפי שיטתו גם בהיותם מקובצים, ולא חש משום הא ד"אין דורשין", משום דגם הוא ז"ל כשיטת בעל ש"א הנ"ל[38] ס"ל[39], דאין זה הלימוד שבדרך הבנה שכלית בכלל מע"ב ומע"מ. ותמיהני ביותר ממש"כ[40] כת"ר[41], שגם הגאון בעל ה"תניא" ז"ל לא פרסם את הענינים הנסתרים לפני המון עם, אלא למי שנחשב בעיניו: וכי אלה יחידי-הסגולה היושבים לפני ד' בהר הקודש בירושלים אינם אנשים נחשבים שראוי להוציאם מכלל המון העם?. ואם התירו בעלי-החסידות לעסוק בהסברים ברזי עולם הללו, מה שהסברא בהם באמת מסוכנת כד' הרמב"ן[42] ז"ל בהקדמת נמוקי-תורה שלו, ק"ו[43] שאין קפידא לאותם שרוח ד' שבקרבם תשאם לעסוק בלימודים הללו ע"פ ההקדמות המקובלות, עם ידיעתם שהכל הוא בדרך חדת-חכמים, והדברים רמוזים למפלאות תמים-דעים, שמסוגלים להוסיף קדושה ויראת רוממות כבוד אל ב"ה להוגים בהם בלב תמים וחשק פנימי.

ובודאי שאין זה יסוד ראוי להאמר שישתנה דין המשנה בשינוי הזמנים מצד עקבתא דמשיחא, אבל זה פשוט שערך המדרגות של הענינים הנקראים בשם "נסתרות" הולך הוא ומשתנה ע"פ הפרסומים שהרעיונות הכמוסים הולכים ומתפשטים בין הלומדים הרגילים, וכשאנו רואים בדברי הגאונים, למשל בפירוש ר"נ גאון ז"ל על דברי חז"ל[44]:

אמר לו הקב"ה[45] למשה: החייתני בדבריך", חשבו אז גם הסבר פשוט בעניני הגיון באלהות, לענין נסתר, ואח"כ[46] נתפשטו כמה ידיעות גנוזות, עד שחדלו דברים כאלה מלהיות כמוסים. והרמב"ם[47] במו"נ[48] לא השביע בהקדמתו כי"א[49] למי שיפרש דבר שלא ביארו כבר חכמי ישראל, אבל מה שכבר כתוב בספר חדל להיות נסתר. ונראה שזהו טעם ההיתר שנהגו לדרוש בעריות בלא שום הגבלה כלל, - ואולי על זה באמת ראוי להתעורר ולגדור, - וחוץ מהרמב"ם" לא הביאו הפוסקים כלל דין סת"מ[50] זו לענין אין דורשים בסתרי עריות בשלשה.

ולענין התפילה ע"פ הכוונות, אין פלא אם גאון-עולם כהחת"ס[51] ז"ל, שהיה טרוד בטרדת ישיבה ועול הציבור והעולם והשבת תשובות לקצוי ארץ, כתב על עצמו שלא יוכל להתפלל ע"פ כונת האריז"ל בתמידות. גם הגאון בעל "או"ת" ז"ל התנצל לפני הגאון ר'[52] ליב ז"ל בעל ספר "הפרדס" על ההכרח שלו לקצר בסידור הכונות, שמוכרח היה לזה מפני טרדת הישיבה והציבור, ומ"מ היה מכוין ע"פ סדרי האריז"ל אלא בסדר מקוצר. ומ"מ יוכל להיות, שאנשים

---

37 ת"ח - תלמידי חכמים
38 הנ"ל - הנזכר לעיל
39 ס"ל - סבירא ליה
40 ממש"כ - ממה שכתב
41 כת"ר - כבוד תורתו
42 הרמב"ן - רבי משה בן נחמן
43 ק"ו - קל וחומר
44 חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
45 הקב"ה - הקדוש ברוך הוא
46 ואח"כ - ואחר כך
47 והרמב"ם - ורבי משה בן מימון
48 במו"נ - במורה נבוכים
49 כי"א - כי אם
50 סת"מ - ספרי תורה, תפילין ומזוזות
51 כהחת"ס - כהחתם סופר
52 ר' - רבי

שאינם כלל במעלת הגאונים הללו בתורה אם הם קובעים עצמם, ע"פ נטיית-לבם, להיות עיקר עסק שלהם באלה הלימודים ובדרכי התפילה והעבודה שבלב, שיוכלו להתפלל כל אחד ע"פ השגת לבבו בסדרי-הכונות, שכבר הוברר ונסדרו יפה ע"פ הגרש"ש[53] ז"ל ויתר בעלי הקבלה והעבודה האחרונים, ו"אחר כוונת הלב הן הן הדברים". גם פשוט הדבר, שראוי לתן ערך גדול לקדושת המקום ואויר הטהור של א"י[54] בכלל ושל העיר אשר בחר ד' בפרט ו"חביבה כת קטנה שבא"י[55] וכו'".

ומה שהעיר כת"ר[56] בדבר התמיכה, - כיון שכבר נהגו לדרוש תמיכה בעד כל העוסקים בתורה, ובפרט בעד היושבים באה"ק[57], למה יגרע חלקם של העוסקים במקצע קדוש זה. ואם אלה הלומדים לומדים בלאו-הכי בישיבות, הנה ידוע שאין משכורות הישיבות מספיקות גם לצרכי החיים ההכרחיים, ובאלה יחידי-הסגולה מגמת-היסוד הלא היא שיהיו קבועים בקדושה ולא יצטרכו לשוט כלל אחרי פרנסתם, ויהיו שתולים בחצרות ד' בדבקות הרעיון בקדושת האהבה והיראה, המושפעת מתוך הלימוד ברזי-קודש והעסק ברגשי-הטוהר המתגלים בתוך תפילת ישרים, וראויים הם להיות נתמכים מאחינו שבגולה.

ולא אכחד מכת"ר[58] ידי"נ שי'[59], שמזדמנים לפעמים שדברים שיש להם מגמות נכבדות מתקלקלים אח"כ[60], ע"י[61] מה שא"א[62] להשמר מהתערבות אנשים שאינם כדאים לכך וע"ז אני חושש תמיד בכל ענין היותר מקודש, אבל בכלל אי-אפשר, לדעתי, להרחיק ולהזניח את אלה הדברים ההולכים בנתיב הסלול כבר ונהוג מימי קדם בין הספרדים בירושת"ו[63] כנ"ל[64], ויש מקום לכמה דעות שונות זו מזו וע"ז נאמר: "ברוך חכם הרזים"

והנני בזה ידי"ע[65] דוש"ת[66] באה"ר קשור באהבתו הטהורה.

הק' אברהם יצחק ה"ק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א'-ד'

---

53 הגרש"ש - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ש (למשל: שמואל + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

54 א"י - ארץ ישראל

55 שבא"י - שבארץ ישראל

56 כת"ר - כבוד תורתו

57 באה"ק - בארץ הקודש

58 מכת"ר - מכבוד תורתו

59 שי' - שיחיה

60 אח"כ - אחר כך

61 ע"י - על ידי

62 שא"א - שאי אפשר

63 בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן

64 כנ"ל - כנזכר לעיל

65 ידי"ע - ידידו עוז

66 דוש"ת - דורש שלומו ותורתו